

ĐẠI HỌC THÁI NGUYÊN
TRƯỜNG ĐẠI HỌC SƯ PHẠM

NGUYỄN THẾ ANH

ĐẶC ĐIỂM TRƯỜNG CA HỮU THỈNH

LUẬN VĂN THẠC SĨ KHOA HỌC NGỮ VĂN

THÁI NGUYÊN, NĂM 2012

ĐẠI HỌC THÁI NGUYÊN
TRƯỜNG ĐẠI HỌC SƯ PHẠM

NGUYỄN THẾ ANH

ĐẶC ĐIỂM TRƯỜNG CA HỮU THỈNH

CHUYÊN NGÀNH: VĂN HỌC VIỆT NAM

MÃ SỐ: 60.22.34

LUẬN VĂN THẠC SĨ KHOA HỌC NGỮ VĂN

Người hướng dẫn khoa học: PGS.TS Lưu Khánh Thơ

THÁI NGUYÊN, NĂM 2012

LỜI CẢM ƠN!

Lời đầu tiên tôi xin bày tỏ lòng biết ơn tới các thầy, cô giáo đã tận tình truyền đạt những tri thức quý báu, dìu dắt giúp đỡ tôi trong quá trình học tập và nghiên cứu.

Đặc biệt, tôi xin bày tỏ lòng biết ơn sâu sắc tới cô giáo: PGS.TS Lưu Khánh Thơ đã giúp đỡ tôi rất nhiều trong quá trình nghiên cứu, đồng thời đã hướng dẫn, đóng góp những ý kiến quý báu cho tôi hoàn thành luận văn này.

Tôi cũng xin bày tỏ lòng biết ơn tới Khoa sau đại học trường Đại học sư phạm Thái nguyên, cùng bạn bè, đồng nghiệp, gia đình, người thân đã động viên, giúp đỡ tạo điều kiện thuận lợi cho tôi hoàn thành luận văn tốt nghiệp này.

Thái Nguyên, ngày 22 tháng 4 năm 2012

Tác giả luận văn

Nguyễn Thế Anh

LỜI CAM ĐOAN

Tôi xin cam đoan công trình luận văn này là sự nỗ lực hết mình của tôi trong quá trình nghiên cứu. Những số liệu thống kê hoàn toàn do tôi tự nghiên cứu. Tôi xin chịu trách nhiệm về luận văn của mình.

Tác giả luận văn

Nguyễn Thế Anh

MỤC LỤC

Trang

Trang bìa phụ	
Lời cảm ơn	
Lời cam đoan	
Mục lục.....	i
PHẦN MỞ ĐẦU	1
PHẦN NỘI DUNG	8
Chương 1. MỘT SỐ VẤN ĐỀ LÝ LUẬN VỀ THỂ LOẠI TRƯỜNG	
CA VÀ QUÁ TRÌNH SÁNG TÁC CỦA HỮU THỈNH	8
1.1. Những tiền đề lý luận.....	8
1.1.1. Khái niệm trường ca.....	8
1.1.2. Một số ý kiến về trường ca trong văn học Việt Nam hiện đại.....	10
1.1.3. Các chặng đường phát triển của trường ca Việt Nam hiện đại.....	14
1.1.4. Nội dung trường ca hiện đại.....	20
1.2. Quá trình sáng tác của nhà thơ Hữu Thỉnh	24
1.2.1. Các giai đoạn sáng tác.....	24
1.2.2. Quan niệm về thơ của Hữu Thỉnh.....	26
Chương 2. THỂ GIỚI HÌNH TƯỢNG TRONG TRƯỜNG CA HỮU THỈNH..	32
2.1. Hình tượng người lính.....	32
2.1.1. Người lính khi đối diện với hiện thực khốc liệt của chiến tranh	33
2.1.2. Tâm trạng người lính trong chiến trận	36
2.1.3. Lí tưởng cách mạng và hành trình đi tới chiến thắng	42
2.1.4. Khát vọng hạnh phúc	47
2.2. Hình tượng người phụ nữ.....	50
2.2.1. Người Mẹ táo tợn, nhân hậu và giàu đức hy sinh	51
2.2.2. Người Mẹ - điểm tựa vững vàng nơi hậu phương	54
2.2.3. Người phụ nữ - biểu tượng của sự chịu đựng.....	56

2.2.4. Người phụ nữ với những góc khuất trong cuộc chiến tranh	58
2.3. Hình tượng đất nước	63
2.4. Hình tượng biển.....	69
Chương 3. ĐẶC SẮC NGHỆ THUẬT TRONG TRƯỜNG CA HỮU THỈNH.	75
3.1. Ngôn ngữ.....	75
3.1.1. Ngôn ngữ thơ gần với ngôn ngữ đời sống	75
3.1.2. Ngôn ngữ thơ mang màu sắc dân gian.....	78
3.1.3. Ngôn ngữ thơ sáng tạo mới mẻ.....	84
3.2. Thể thơ	86
3.2.1. Thơ tự do	86
3.2.2. Thơ văn xuôi	90
3.3. Giọng điệu	92
3.3.1. Giọng điệu ngợi ca, mang âm hưởng sử thi.....	92
3.3.2. Giọng điệu xót thương, cay đắng.....	96
3.3.3. Giọng điệu trữ tình, triết lí	99
PHẦN KẾT LUẬN.....	103
TÀI LIỆU THAM KHẢO	105

PHẦN MỞ ĐẦU

1. Lý do chọn đề tài

1.1. Hữu Thịnh là nhà thơ xuất hiện và trưởng thành trong cuộc kháng chiến chống Mỹ. Nhìn vào chặng đường sáng tác của Hữu Thịnh, điều dễ dàng nhận ra ở ông là sức sáng tạo bền bỉ không mệt mỏi. Gần nửa thế kỉ cầm bút, Hữu Thịnh đã tạo dựng cho mình một sự nghiệp thơ ca phong phú và đa dạng về thể loại. Khá nhiều bài thơ và nhất là trường ca của ông qua sự thẩm định của thời gian vẫn còn nguyên giá trị.

1.2. Chính “*sức bền*” sáng tạo, niềm say mê văn chương đã giúp cho Hữu Thịnh sớm khẳng định mình qua các giải thưởng văn học. Đầu tiên phải kể đến là giải Ba cuộc thi thơ báo Văn nghệ 1973 với bài *Mùa xuân đi đón*, tiếp đó là giải A cuộc thi thơ 1975 - 1976 cho tác phẩm *Chuyến đò đêm giáp ranh* và trường ca *Sức bền của đất*. Năm 1991, tác giả lại tiếp tục nhận giải Nhất trong cuộc thi thơ viết về Nhà trường do Bộ ĐH&THCN cùng TWĐTNCSHCM tổ chức với bài *Thưa thầy*. Năm 1994, Hữu Thịnh được Bộ quốc phòng tặng thưởng giải xuất sắc với tác phẩm *Trường ca biển*. Đặc biệt ông đã hai lần được trao giải thưởng chính thức của Hội Nhà văn Việt Nam với trường ca *Đường tới thành phố* (1980) và tập thơ *Thu mùa đông* (giải A năm 1995). Và cũng với tập thơ *Thu mùa đông*, Hữu Thịnh lại đoạt giải thơ ASEAN năm 1999. *Trường ca Biển* (2004), đoạt giải thưởng văn học của Nxb Quân đội nhân dân.

1.3. Hữu Thịnh là một trong số không nhiều nhà thơ viết trường ca và đạt được những thành công nhất định. Nguồn cảm hứng từ truyền thống dân tộc và thời đại anh hùng, cùng với vốn sống thực tế ở chiến trường đã tạo tiền đề cho thể loại trường ca phát triển. Trong đội ngũ tác giả có thành tựu ở thể loại trường ca như Thu Bồn, Nguyễn Khoa Điềm, Thanh Thảo, Trần Mạnh Hảo, Nguyễn Trọng Tạo... nhà thơ Hữu Thịnh với các bản trường ca *Đường*
Số hóa bởi Trung tâm Học liệu – Đại học Thái Nguyên <http://www.lrc-tmu.edu.vn>

tới thành phố, Sức bền của đất, Trường ca biển đã được ghi nhận như là một trong những gương mặt tiêu biểu. Trường ca của ông có sức ôm chứa nhiều vấn đề, về cả độ rộng của không gian và độ dài của thời gian, có khả năng khái quát hiện thực rộng lớn, không những nhiều về số lượng mà còn đạt giá trị về chất lượng. Vì vậy mà trường ca của Hữu Thịnh là một dấu ấn nổi bật trong sự nghiệp sáng tác của ông. Nó như “miền đất hứa” ẩn chứa bao điều cần chúng ta khám phá.

1.4. Với mong muốn tìm hiểu và khẳng định những nét độc đáo cũng như những đóng góp trên cả phương diện nội dung lẫn hình thức nghệ thuật trong các sáng tác trường ca của Hữu Thịnh, chúng tôi chọn ***Đặc điểm trường ca Hữu Thịnh*** làm đề tài nghiên cứu cho luận văn của mình. Nghiên cứu *Đặc điểm trường ca Hữu Thịnh* giúp chúng ta có cái nhìn toàn diện hơn về sự nghiệp sáng tác của ông.

Nghiên cứu đề tài này, chúng tôi mong muốn được trau dồi thêm kiến thức về thơ hiện đại Việt Nam trước và sau 1975. Hy vọng đây sẽ là tài liệu tham khảo hữu ích cho những bạn đọc yêu thơ Hữu Thịnh, cho việc giảng dạy văn thơ Hữu Thịnh nói riêng và văn học Việt Nam hiện đại nói chung.

2. Lịch sử vấn đề

Năm 1975, tập thơ *Âm vang chiến hào* (in chung với Lâm Huy Nhuận) ra đời. Ngay ở tập thơ đầu tay, Hữu Thịnh đã thể hiện một phong cách, một giọng điệu riêng. Trải qua thời gian, thơ ông ngày càng chiếm được cảm tình của người đọc và thu hút được sự quan tâm của các nhà nghiên cứu phê bình.

Số lượng các công trình, bài viết về sự nghiệp sáng tác của Hữu Thịnh khá phong phú. Có những bài viết đánh giá, phân tích từng tác phẩm cụ thể, có những đánh giá chung về sự nghiệp, phong cách thơ Hữu Thịnh; nhìn chung đều đi vào giải mã tác phẩm và khẳng định phong cách nghệ thuật độc đáo của nhà thơ.

2.1. Những bài viết đánh giá về các tập thơ

1. Đọc tập thơ “*Thư mùa đông*” Trần Mạnh Hảo nhận thấy, thơ Hữu Thịnh cô đọng, hàm súc, giàu chất trí tuệ, mang màu sắc thơ cổ điển phương Đông “*ý tại ngôn ngoại*”, thiên về cảm nhận, do đó “*khả năng dồn nén tư tưởng, cảm xúc, dồn nén chữ nghĩa*” [21, 103]. Bài viết của tác giả đã chỉ ra nét tiêu biểu của ngôn ngữ thơ Hữu Thịnh, tuy nhiên tác giả chưa phân tích, lí giải cặn kẽ đặc điểm ấy được biểu hiện như thế nào, trên những phương diện gì?

2. Một trong những người đầu tiên nghiên cứu thơ Hữu Thịnh phải kể đến là Thiều Mai. Với bài viết “*Hữu Thịnh trên đường tới thành phố*”, Thiều Mai đã chỉ ra nét đặc sắc trong trường ca Hữu Thịnh: Dường như “*thấp thoáng đằng sau câu thơ của Hữu Thịnh dáng dấp của ca dao, nhưng rõ ràng thơ anh không rập khuôn theo ca dao, không bị ca dao lấn át*”. Nhìn chung tác giả đã nhận ra được chất dân gian trong trường ca “*Đường tới thành phố*”, tuy nhiên tác giả chưa phân tích sâu sắc, cặn kẽ những đặc điểm ấy [42].

3. Cùng hướng tiếp cận trên, Mai Hương đã lí giải, phân tích, chứng minh sự thành công của Hữu Thịnh khi vận dụng vốn văn học dân gian: “*Hữu Thịnh có khả năng vận dụng thông minh, sáng tạo vốn văn học dân gian. Cách nghĩ và cách nói bằng hình ảnh của quần chúng được anh tiếp nhận tự nhiên và thành công*” [27, 112]. Đây là đóng góp và cũng là thành công của Hữu Thịnh. Bài viết đã có những kiến giải khoa học, xác thực, rõ ràng trong việc chỉ ra dấu ấn của ca dao trong trường ca “*Đường tới thành phố*”.

4. Cùng hướng tiếp cận thơ Hữu Thịnh như tác giả Thiều Mai và Mai Hương, khi đọc “*Trường ca biển*” Hữu Đạt cho rằng “*Thơ Hữu Thịnh có nhiều cái mới mà không xa cái truyền thống, thậm chí có khi tái tạo lại cái đó có từ trong truyền thống mà vẫn có dấu hiệu riêng về phong cách của mình*” [12, 163]. Tác giả thấy được trường ca này là một sáng tạo về hình tượng và ngôn ngữ thơ ca. Bài viết đã bước đầu chỉ ra những cách tân nghệ thuật trên cơ sở truyền thống trong thơ Hữu Thịnh.

5. Ngoài ra còn có bài viết “*Dài rộng với thời gian*” của Đặng Hiền với những nhận định khá xác đáng về đặc điểm, nội dung tập thơ “*kết hợp nhuần nhuyễn tính trữ tình và triết lí*”. Đặc biệt tác giả đi sâu khai thác đặc sắc nghệ thuật tập thơ, đó là sự kết hợp tính dân tộc với tính hiện đại từ ngôn ngữ tới hình ảnh, trong đó “*sử dụng rộng rãi một cách sáng tạo các biện pháp tu từ, nhân hóa, ẩn dụ, chuyển đổi cảm giác*” [26, 16]. Nó khẳng định phong cách thơ Hữu Thỉnh một cách độc đáo trong nền thơ ca Việt Nam đương đại.

2.2. Những bài viết nhận xét, đánh giá chung về nhà thơ Hữu Thỉnh

1. Lưu Khánh Thơ trong bài viết “*Hữu Thỉnh – một phong cách thơ sáng tạo*”. Sau khi khảo sát từ tập thơ “*Âm vang chiến hào*”, trường ca “*Sức bền của đất*”, “*Những người đi tới biển*” đã nhận định: Thơ ông có “*giọng điệu tươi mát, hồn nhiên, tinh tế*”. Tác giả đã phát hiện ra ảnh hưởng của chất liệu văn hóa dân gian đến thơ Hữu Thỉnh, cùng những tìm tòi, sáng tạo của nhà thơ: “*Hữu Thỉnh tiếp thu truyền thống dân tộc không những chỉ là ở những cách nói, cách ví von, so sánh, mà còn ở cách tư duy, liên tưởng độc đáo, ở một âm hưởng xa xôi khó nhận biết...đó là nguyên nhân khiến cho Hữu Thỉnh có những câu thơ đa nghĩa, có tính hàm ẩn cao, mới lạ trong cách diễn đạt, bất ngờ trong cảm xúc*” [59, 410]. Cuối cùng tác giả rút ra kết luận khá xác đáng về phong cách thơ Hữu Thỉnh: “*Đằm thắm, hồn hậu, nghiêng về phía rợp mát. Cái trầm lắng yêu thương lẫn át cái ồn ào sôi sục*” [59, 421].

2. Trong cuốn *Thơ Việt Nam hiện đại* PGS.TS Lưu Khánh Thơ đã cho rằng: một trong những đặc điểm nổi bật trong các sáng tác của Hữu Thỉnh nói chung và trường ca nói riêng là mang đậm màu sắc dân gian. “*Trong làng thơ, anh nổi tiếng là người mê và thuộc nhiều ca dao tục ngữ...Hữu Thỉnh có thể nói chuyện say sưa suốt ngày về ca dao. Anh phân tích thấu đáo, cặn kẽ, hiểu biết từng cái hay, cái đẹp của những câu ca dao như một người chuyên*